

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ФОРМУВАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБОМ ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Виконала:

Гололоб Олеся Романівна

013 Початкова освіта

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Собко Валентина Олексіївна

Допущено до захисту:

«___» _____ 20__ року

Завідувач кафедри

Дата захисту: «___» _____ 20__ року

Національна оцінка

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Підписи членів комісії:

Зміст

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	8
1.1 Психолого-педагогічні основи організації ігрової діяльності у початковій освіті.	8
1.2 Мовно-мовленнєва компетентність як науково-методична проблема.....	17
1.3 Організація ігрової діяльності у системі формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів	22
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	28
2.1 Вивчення рівнів сформованості мовно-мовленнєвої компетентності учнів та використання сучасними вчителями ігрових технологій.	28
2.2 Упровадження сучасних ігрових технологій на уроках української мови з метою формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів	35
2.3 Аналіз результатів дослідження	44
Висновки до розділу 2	51
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	54
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Рідна мова є однією з найважливіших ознак і чинників освіченої, національно свідомої людини. Саме мова займала, займає і буде займати чільне місце у системі освіти. У чинних програмах для початкової школи зазначається, що метою мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [27, 28, 26, 71, 72, 73, 74, 75, 76].

Мовлення є одним із найважливіших засобів спілкування, пізнання і самовираження людини. Розвиток мовленнєвих здібностей у дитини сприяє формуванню її особистості, культури, світогляду. Особливо актуальним є питання мовленнєвого розвитку у молодших школярів, які перебувають у періоді інтенсивного засвоєння рідної мови і набуття мовленнєвої компетентності.

Мовленнєва компетентність – це сукупність знань, умінь і навичок, які дають можливість ефективно використовувати мову як засіб комунікації в різних ситуаціях і сферах діяльності. Мовленнєва компетентність вміщує лексичний, граматичний, орфографічний, стилістичний та прагматичний компоненти. Формування мовленнєвої компетентності вимагає систематичної і цілеспрямованої роботи вчителя і здобувачів освіти на уроках української мови та інших предметах.

Результативність реалізації цієї мети, звичайно, залежить від активної зацікавленості учнями предметом, бажанням знати його. Тому процес підвищення пізнавального інтересу до українського слова, любові й поваги до нього на сьогодні є дуже актуальним.

Навчання української мови буде ефективним за умови, якщо на кожному уроці засвоюються мовні і мовленнєві знання, формуються навчально-мовні, правописні та комунікативні вміння і навички, розширюється читацький рівень школярів, збагачується їхній мовний запас, відбувається оволодіння мовною нормою,

здійснюється усвідомлення неповторності мовної особистості. На уроках учні отримують зразки комунікативно досконалої мови й навчаються доцільно й правильно використовувати мовні засоби для побудови власних висловлювань, а також набувають найрізноманітніших загальнопредметних умінь.

Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови визначено М. Пентилюк, О. Горошкіною, А. Нікітіною та ін. Про актуальність проблеми свідчать роботи І. Родигіної, О. Кучерук, Н. Голуб, Г. Несен, С. Клепко (компетентнісний підхід до навчання), Е. Палихати, С. Мунтян, А. Ляшкевич (навчання діалогічного мовлення), С. Омельчука (комунікативно-функціональний підхід). Реалізації компетентнісного підходу у початковій мовній освіті присвячено праці методистів В. Бадер, М. Вашуленка, Г. Демидчик, М. Захарійчук, Т. Зенченко, В. Каліш, К. Пономарьової, Т. Потоцької, Н. Ростікус, В. Собко, О. Хорошковської та ін.).

Викликати інтерес школярів до української мови як предмета навчання можна різними шляхами: шляхом уникнення одноманітності, шаблону і схематизму в роботі над словом, позбавлення учнів необхідності бездумно заучувати правила та визначення. Демонстрація мовних явищ та різноманітних форм, методів і прийомів навчання, які пояснюють сутність фактів, є тими чинниками, які збуджують пізнавальний інтерес учнів і стимулюють школярів до самостійного мислення. Одним з ефективних засобів формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти є ігрова технологія.

Використанню гри в освітньому процесі приділяли увагу педагоги як минулого, так і сучасності: Я.А. Коменський, К. Ушинський, О. Савченко, В. Сухомлинський, Л.С. Басиста, К.Я Голобородько, А.В. Гримак, В. У. Куріпта, Л.В. Мелешко, П.Н. Щербань та ін.

Ігрова технологія – це спосіб організації навчального процесу, який передбачає використання різноманітних ігор (дидактичних, рольових, сюжетно-рольових, ситуативних тощо) для активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їх творчого потенціалу, стимулювання їх зацікавленості до предмета. Ігрова технологія сприяє формуванню мотивації навчання, емоційного комфорту, позитивного

ставлення до себе і оточуючих. У зв'язку з цим на уроках у 1–4 класах важлива роль повинна відводитись ігровим вправам – складникам реалізації технологічного підходу до навчання.

Добір дидактичного матеріалу та різні види роботи з ним мають допомогти учням усвідомити мову як матеріал передачі думки і змісту, відчутти красу слова, виховати потребу в творчості, прагнення до точності, виразності, образності власного мовлення, бажання навчитись майстерно оперувати мовою.

Саме це обумовлює актуальність застосування на уроках української мови дидактичних ігор. Адже саме дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Це й було підставою для дослідження проблеми **«Формування мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти засобом ігрової технології»**.

Мета магістерської роботи – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику упровадження ігор, спрямованих на підвищення рівня сформованості мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових класів у процесі навчання української мови.

Відповідно до поставленої мети роботи визначені такі основні **завдання**:

- проаналізувати лінгвістичну, психолого-педагогічну і методичну літературу відповідно до проблеми;
- розкрити ігрові форми навчання як навчально-педагогічний засіб;
- висвітлити суть понять «мовна компетентність», «мовленнєва компетентність»
- дослідити особливості застосування дидактичних ігор на уроках української мови;
- визначити особливості формування мовно-мовленнєвої компетентності в початкових класах засобами дидактичних ігор;
- дібрати дидактичні ігри та цікаві завдання для формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів у процесі навчання української мови в початкових класах;

- перевірити на практиці ефективність використання ігрових технологій у контексті формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів .

Об’єкт дослідження – процес мовленнєвого розвитку учнів початкових класів у системі мовної освіти.

Предметом дослідження є методика формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових класів засобами гри у процесі навчання української мови.

Методи дослідження. Для реалізації окреслених у роботі завдань застосовувалися такі методи та прийоми дослідження як: аналіз наукової літератури – для визначення теоретичних засад; описовий метод – з метою опису, систематизації, класифікації типів лінгвістичних ігор; експериментальний метод – з метою визначення ефективності розроблених лінгвістичних ігор.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження:

- обґрунтовано актуальність теми дослідження шляхом аналізу науково-методичної літератури, досвіду педагогів-практиків, психолого-педагогічного спостереження, отриманих результатів діагностичного дослідження рівня сформованості читацького інтересу та розвитку читацької самостійності молодших школярів.

- уточнено психолого-педагогічні особливості формування читацького інтересу як прояву пізнавальної потреби особистості, стан проблеми формування читацького інтересу здобувачів початкової освіти засобами дитячої книжки в теорії та практиці початкової школи.

- розроблено теоретичну модель методики формування і розвитку в учнів початкової школи інтересу до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача у процесі роботи з дитячою художньою книжкою.

Практичне значення дослідження полягає у доборі ігрових вправ та обґрунтування ефективності їх використання на уроках української мови з метою формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових у процесі навчання української мови.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерського дослідження апробовано у формі доповідей і виступів на конференціях і семінарах: у регіональному науково-методичному семінарі «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика» (м. Глухів, 26 листопада 2020 року); у III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегій розвитку» (М. Рівне 18 травня 2023 року); II Всеукраїнській науковій студентській Інтернет-конференції «Нова українська школа очима студентів» (м. Глухів 19 травня 2020 року); інтернет конференції молодих учених і студентів «X Глухівські наукові читання – 2020 року актуальні питання суспільних та гуманітарних наук міжнародної науково практичної»;

Опубліковано тези «Мобільна освіта в початковій школі» у збірнику матеріалів III Всеукраїнської наукової студентської Інтернет-конференції з міжнародною участю «Нова українська школа очима студентів» (2021 р.), у збірнику III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегій розвитку» (М. Рівне 18 травня 2023 року); та у збірнику матеріалів у XII Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання — 2022. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук».

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок. У тексті вміщено 4 діаграми та 2 таблиці. Додатки викладено на 5 сторінках. У списку 82 використаних джерел.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

1.1 Психолого-педагогічні основи організації ігрової діяльності у початковій освіті.

Проаналізувавши джерела можна стверджувати що більшість психологів закликає звертати увагу на використання ігрових технологій під час навчання. [4, 3,35,36]. Психолог Скрипченко О.В у своїй роботі зазначав, що характерною рисою психіки дитини є наочно дійовий характер ставлення її до світу. Дитина, граючись, розглядаючи предмети, що її оточують, часто набуває навичок їх розуміння навіть краще, ніж коли одержує знання читаючи книгу» [15, с.15].

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [65, с. 27].

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, справедливо вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога та учнів, продуктивної форми їх спілкування з наявними елементами змагання, безпосередності, природного інтересу. Визначальними при цьому є думки класиків педагогіки. А. Макаренко називав гру усвідомленою діяльністю, а радість гри – «радістю творчою», «радістю перемоги» [21, с. 27].

В. Сухомлинський казав: «у грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку» [65, с. 12].

Використовують ігри у навчанні та вихованні учнів усіх вікових груп за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання та уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких учитель готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу.

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає у двох видах:

1) власне дидактична гра (ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації учнів);

2) гра-заняття (гра-вправа) [4, с. 19]. Провідна роль у ній належить вчителю, який є її організатором. Під час гри-заняття учні засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення). Ефективне опанування знань і вмінь відбувається в практичній діяльності за активізації мимовільної уваги і запам'ятовування.

У грі як формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вчитель одночасно навчає учнів і бере участь у їхній грі, а учні граючи навчаються. Здатність дидактичної гри навчати і розвивати дитину через ігровий задум, дії і правила С.І. Дорошенко визначає як автодидактизм [4, с. 35].

Пізнавальний зміст навчання виявляється в його дидактичних завданнях, які педагог ставить перед учнями не прямо, як на занятті, а пов'язує їх з ігровими завданнями та ігровою дією. Дидактична мета, прихована в ігровому завданні, стає непомітною для дитини, засвоєння пізнавального змісту відбувається не навмисне, а під час цікавих ігрових дій (приховування і пошуку, загадування і відгадування, елементів змагання у досягненні ігрового результату тощо).

Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка вчителя чи бажання учнів чогось навчитися, а природне прагнення до гри, бажання досягти ігрової мети, виграти. Саме це спонукає школярів до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри (краще сприймати об'єкти і явища навколишнього світу, уважніше вслуховуватися, швидше орієнтуватися на потрібну властивість, підбирати і групувати предмети та ін.).

Ігрова діяльність можлива лише за доступності дидактичних завдань для сприйняття школярами, наявності у них інтересу до гри, засвоєння ними правил та ігрових дій, які, у свою чергу, залежать від рівня ігрового досвіду.

Для того, щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси учнів, учитель повинен добирати їх відповідно до програми для кожної вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності

ігрових завдань і дій. Творче ставлення педагога до справи є передумовою постійного і поступового ускладнення, розширення варіативності ігор. Якщо в учнів згасає інтерес до гри, вчитель ініціює спільне придумування нових ігрових завдань, ускладнення правил, включення до пізнавальної діяльності різних аналізаторів і способів дій, активізацію всіх учасників гри.

Гра збагачує чуттєвий досвід дитини, забезпечує розвиток сприймання. Розв'язання дидактичного завдання формує також і волю.

Добросовісне виконання правил вимагає витримки, дисциплінованості, привчає до чесності, справедливості, впливає на розвиток довільної поведінки, організованості. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню в учнів моральних уявлень і понять (про бережне ставлення до предметів як продуктів праці дорослих, про норми поведінки, стосунки з однолітками і дорослими тощо) [65, с. 27].

Отже, як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток школярів. Поєднання в них готового навчального змісту з ігровим задумом і діями вимагає від вчителя майстерного педагогічного керівництва ними.

Ефективним видом роботи, що сприяє мовленнєвому розвитку школярів, є ситуативні завдання. Вони стимулюють мислення й збільшують інтерес учнів до програмового матеріалу, підвищують їхню активність у формуванні знань, умінь і навичок – тобто пізнавальну активність.

Нові для себе предмети та явища учні можуть пізнавати по-різному: за допомогою слова, найближчих до дійсності засобів (моделей, картин, малюнків, схем), а також через оригінальне сприйняття, тобто безпосереднє ознайомлення з ними (спостереження, перетворення предметів, читання літературних та прослуховування музичних творів).

У процесі мислення діти встановлюють смислові зв'язки між судженнями на основі тих реальних об'єктивних взаємовідношень між явищами, що існують насправді. У процесі такої інтелектуальної і мовленнєвої діяльності дитина засвоює моделі загально-смислових комплексів, які традиційно склалися і які відповідно

реалізуються у більших від речення синтаксичних побудовах – у надфразних структурно-змістових єдностях.

Смислові єдності в дитини неминуче оформлюються й існують на основі виділення логіко-сміслових відношень і функціонують у зв'язному монологічному мовленні за допомогою мовних одиниць. Засвоює дитина зразки структури висловлювання з мови дорослих, засобів інформації, мови дитячої художньої літератури, де різний конкретний тематичний зміст єдності зберігається в узагальненому, логіко-смісловому значенні.

Діти сприймають дійсність у її одночасних, послідовних явищах, що перебувають у причинно-наслідковій залежності. За допомогою мови діти виражають ці часові чи причинно-наслідкові процеси мислення, закріплюючи їх у певних стабільних синтаксично-змістових структурах (моделях)[65,с.43].

Монологічним мовленням дитини слід вважати повідомлення у формі зв'язного цілісного потоку, який утворюється з кількох речень, що виражають судження й об'єднані загальносмісловим значенням та структурою певного функціонально-сміслового типу. Однак важливо зазначити, що діалогічне висловлення, в якому використовується запитальна й спонукальна інтонація, не виражає суджень і не є формою повідомлення, оскільки запитальні й спонукальні речення вступають у структурні й смислові зв'язки за законами діалогу, а не повідомлення.

Важливим для вдосконалення методики розвитку монологічного мовлення молодших школярів з позиції функціонального підходу є з'ясування логічної основи типів мовлення. Навчити дітей стабільних надфразних структур у формі розповіді, опису й міркування – це означає розвинути в їхньому сприйманні розуміння різних мовних одиниць, необхідних для побудови всіляких типів висловлювань.

Коли дитина практично навчається логічно розмірковувати й правильно висловлювати, тоді можна вважати, що вона оволоділа «формами логічної побудови думок». Думки людини, що відображені в мисленні, характеризуються узагальненим смислом, мають певні форми, а також сталі мовні структури. Ось чому дуже важливо допомогти дітям засвоїти усталені мовні засоби, характерні для різних функціонально-сміслових типів мовлення, оскільки саме вони як мовні одиниці

узагальнюють і оформляють думки, саме в тих (мовних засобах) «відбувається і здійснюється думка».[10, с. 60]

Усвідомлені причинно-наслідкові об'єктивні зв'язки між явищами реальної дійсності завжди складніше сприйняти й передати в зв'язному монологічному мовленні, ніж одночасні й послідовні в часовому аспекті, оскільки останні прозорі для розуміння, хоча, без сумніву, вони також потребують логічного осмислення; причинно-наслідкові ж зв'язки приховані, безпосередньо не сприймаються дітьми, потребують вищого рівня абстрагування й інтелектуально-емоційної уваги, дошкільників. У функціонально-смысловому відношенні монологічне мовлення дитини виражає різні повідомлення і, закономірно, що вони не можуть бути однотипними, адже об'єктивна дійсність відображається в свідомості мовця й виражається у його висловлюваннях різними своїми гранями.

Коли дитина описує, наприклад, іграшкового зайчика, їй достатньо бачити іграшку й перелічити зовнішні ознаки цього предмета. Дитина описуватиме не самого зайчика, а розповідатиме історію, яка трапилася з зайчиком. Для цього дитина повинна уявляти дії зайчика, що розвиваються в часі (йшов лісом, наївся капусти тощо). Щоб міркувати, наприклад, чи втік зайчик від песика, дитина має знати, хто з тварин швидше бігає, їхні звички, тобто об'єктом дитячого мовлення стають такі ознаки або дії, які треба, по-перше, виявити й, по-друге, зіставити інформацію у причинно-наслідковому відношенні.

Стосовно граматичних категорій, яких засвоює дитина в процесі практичного оволодіння різними типами надфразних монологічних композицій можна сказати, що все залежить від методики. Якщо методика побудована на врахуванні особливостей типів мовлення, що проявляється у своєрідному функціонуванні речень, граматичних категорій, то діти, по-перше, оволодівають різними засобами вираження предикативності у видо-часових формах дієслів; по-друге, опановують способи і форми дієслів і, по-третє, оволодівають засобами реалізації модальності взагалі. Такі граматичні форми потрібні для вираження змінності, динамічності розповіді та статичності опису.

Продовжуючи думку стосовно *ролі мовленнєвої гри у навчанні молодших школярів* гра має величезний потенціал щодо спілкування, розвитку зв'язного мовлення. У процесі гри діти перебувають, по-перше, в ігрових стосунках, по-друге – у реальних, які передбачають діалогічне спілкування. Отже, завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти дітям встановити ігрову взаємодію, наповнити її цікавим для дітей змістом.

Гра є основною діяльністю дітей-дошкільнят та учнів молодшого шкільного віку. Саме у зв'язку з такими особливостями дітей, доцільно використовувати ігрову діяльність, зокрема і для розвитку мовно-мовленнєвої компетентності учнів.

Мовленнєво-ігрова діяльність – це діяльність, що вимагає використання набутих раніше знань, мовленнєвих умінь і навичок у нових зв'язках і обставинах. У цій діяльності діти, на основі набутих уявлень про предмети, уточнюють і поглиблюють свої знання. Основою для мовленнєво-ігрової діяльності є сформовані уявлення про побудову ігрового сюжету, різноманітні ігрові дії з предметами, засвоєні мовленнєві вміння і навички. Як форма навчання дітей, мовленнєво-ігрова діяльність виконує пізнавальну і розважальну функції. Однією з найважливіших функцій ігрової діяльності є функція мовленнєвого спрямування.

Мовленнєво-ігрові дії гравців спрямовані на інших учасників гри. У процесі гри дитина користується як діалогічним, так і монологічним мовленням. Саме в ігровій діяльності яскраво виявляється образність і виразність дитячого мовлення, в якому поєднуються мовні і немовні засоби виразності. Мовленнєво-ігрові дії виступають і засобом творчого мовленнєвого самовираження. Як самостійний вид діяльності, мовленнєво-ігрова діяльність – це процес, що ґрунтується на інтересі дитини до гри, її правил і дій. У кінцевому результаті мовленнєво-ігрова діяльність спрямована на розвиток і вдосконалення мовлення дітей.

Водночас тільки грою діяльність дитини не обмежується. Як компонент мовленнєво-ігрової діяльності, гра в поєднанні з навчанням і мовою, є засобом всебічного розвитку дитини. У зв'язку з цим мовлення та гра виконують низку функцій. Розглянемо їх.

Освітня функція полягає у тому, що гра тісно пов'язана з навчанням, оскільки в ній відбувається важливий процес набуття знань, який активізує розумові здібності дитини, її увагу, пам'ять, увагу. Цікава гра підтримує розумову активність дитини. Зміст ігор формує у дітей адекватне ставлення до явищ суспільного життя, природи, предметів довкілля, систематизує і поглиблює знання. За допомогою ігор вихователь привчає дітей самостійно мислити, використовувати отримані знання у різноманітних умовах у відповідності з поставленими завданнями. Активність дитячого мислення є головною передумовою свідомого ставлення дитини до набуття знань, встановлення партнерства у грі, домовленості між гравцями, що вимагає, у свою чергу, добре розвинутого мовлення.

Однією з найважливіших функцій ігрової діяльності є функція *мовленнєвого спрямування*. Мовленнєво-ігрові дії гравців спрямовані на інших учасників гри. У процесі гри дитина користується як діалогічним (діалог, трилог, полілог), так і монологічним мовленням. Саме в ігровій діяльності яскраво виявляється образність і виразність дитячого мовлення, в якому поєднуються мовні і немовні засоби виразності. Мовленнєво-ігрові дії виступають і засобом творчого мовленнєвого самовираження. Усі ці функції тісно взаємозв'язані і виступають у єдності і взаємозв'язку в мовленнєво-ігровій діяльності.

Виховна функція гри полягає у формуванні моральних уявлень про бережливе ставлення до довкілля і норми поведінки, позитивні і негативні риси особистості. Вона сприяє формуванню моральних почуттів, благородних прагнень, навичок колективного життя, створення між дітьми відносин, які ґрунтуються на дружбі, справедливості, відповідальності перед товаришами. У вихованні цих якостей особлива роль належить змісту і правилам гри. Чим глибше дитина занурюється у зміст гри, тим більший вплив вона має на неї. Завдяки правилам гри відкриваються великі можливості для виховання у дітей уміння підпорядковувати свою поведінку нормам співжиття і спілкування з людьми, які її оточують. Зміст правил чітко визначає спосіб дії і поведінки дітей. Правила стають моральними нормами, які регулюють взаємини дітей. Необхідність дотримання правил в умовах колективної гри спонукає кожну дитину співвідносити свої дії з діяльністю інших гравців,

сприяє вихованню спільних інтересів, а тому є важливою умовою формування суспільних рис у поведінці дітей. До того ж у процесі гри діти засвоюють лексику морально-етичної спрямованості.

Естетична функція гри і мовлення реалізується шляхом використання в іграх текстів віршів, пісень, примовок, лічилок, мирилок, загадок. Діти відчують красу, виразність і образність українського мовлення, запам'ятовують тексти ігор, що сприяє збагаченню їхнього мовлення.

Деякі ігри (народні ігри) виконують також *історичну функцію*. Це національний скарб, що єднає минулі покоління з сучасністю у єдине ціле. Окремі з них своїм походженням сягають у глибину віків, інші – виникли набагато пізніше. Чимало з них свідчать про трудову основу народної поетичної творчості взагалі. Ігри, що виникли з прадавніх часів, розвивались, убирали риси різних суспільних формацій, життєвих укладів. Проте водночас вони зберегли й ознаки свого давнього походження. Найдавніші за походженням є хороводні ігри, що колись були частиною кожного календарного обряду. До того ж кожна календарна гра супроводжується яскравою народною мовою.

Розважальна функція гри реалізується у створенні позитивного настрою, сприятливої атмосфери. Вона урізноманітнює цей вид діяльності, зумовлює певні почуття, емоційні переживання, впливає на поведінку дітей. Діти імітують рухи героїв, виражаючи своє ставлення до них. Гра є своєрідним «регулятором» поведінки і спонукає дітей до активної діяльності.

Експресивна функція – це функція вираження дитини у грі за допомогою мови і рухів внутрішнього світу дитини, емоційна насиченість і забарвленість мовлення індивідуально кожного гравця.

Культуроносна функція означає, що розвиток культури започатковується з розвитку мовлення людини, яке реалізується у різних видах дитячих ігор.

Контактно-встановлювальна функція – гравець готує свого співрозмовника до сприйняття інформації для подальшої гри.

Отже, зважаючи на вищенаведені позитивні моменти, сучасні вчителі часто використовують ігри у навчанні та вихованні учнів, за необхідності актуалізувати

їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вчитель готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу.

1.2. Мовно-мовленнєва компетентність як науково-методична проблема

Рідна мова є, без перебільшення, основним предметом в системі навчально-виховної роботи в початкових класах. «Головне для початкового навчання рідної мови полягає в тому, щоб учні здобули практичні знання і вміння, усвідомили функціональну роль виучуваних частин мови та їх найважливіших граматичних категорій у мові і мовленні», – зазначає професор М. Вашуленко.[10]

Розвиток мовно-мовленнєвої компетентності вивчали такі дослідники як: Г.О. Азаровська, Л.Е. Ванжура, Н.В. Бондаренко, М. С. Вашуленко, та ін. [3, 16,6,9] Кожен з них мав своє бачення терміну мовна та мовленнєва компетентність, але все ж можна сказати що у всіх визначень є спільне. Щоб сформулювати власне визначення мовної та мовленнєвої компетентності у своєму дослідженні ми скористалися академічним тлумачний словник української мови (1970—1980), словником української мови: в 11 томах. (Том 4, 1973), та великим сучасним словником української мови. [16,7]. Проаналізувавши джерела ми дійшли висновку:

Мовна компетентність включає в себе знання мовних систем, передбачає розуміння культурних особливостей мови, її стилістичної різноманітності. Мовна компетентність є необхідною умовою для формування мовленнєвої та комунікативної компетенції.

Мовленнєва компетентність - це здатність особистості ефективно використовувати мову як засіб спілкування. Мовленнєва компетентність включає в себе вміння адаптувати своє мовлення до різних ситуацій.

Отже *мовно-мовленнєва компетентність* поєднує в собі знання людини про мовні норми, мовні системи, конструкції, та вміння використовувати ці знання на практиці, «будувати» своє мовлення правильно, гармонічно, з дотриманням усіх правил та норм.

Мовленнєва компетентність є однією з провідних складових характеристик особистості, що формується у процесі її розвитку. Особлива роль у цьому процесі належить початковій ланці освіти, де виявляються і поступово розвиваються здібності дитини, формуються вміння і навички та бажання вчитися, створюються умови для розвитку всіх сторін особистості, її самовираження.

Мовленнєва компетентність охоплює:

- здатність розуміти зміст і головну думку усних і письмових висловлювань;
- здатність вести діалог з дотримання правил мовленнєвого етикету;
- уміння будувати повноцінні в комунікативному відношенні усні письмові зв'язні висловлювання, які відображають знання учнів про предмет розмови, їх думки, почуття, наміри;
- уміння налагоджувати взаємодію з оточуючими, будуючи відповідним чином свої висловлювання.[24]

Питання комунікативно-діяльнісного підходу до змісту й процесу навчання мови, можливість засвоєння молодшими школярами різних аспектів мови як засобу спілкування, усвідомлення суспільної ролі мови та функцій, що реалізуються в мовленні кожної людини, порушуються останнім часом на всіх рівнях – лінгвістичному, психологічному, педагогічному.

За перебудову шкільного курсу мови, ураховуючи комунікативно-діяльнісний підхід до її вивчення, виступають сучасні вітчизняні й зарубіжні вчені-методисти О.Біляєв, М.Вашуленко, В. Мельничако, Л. Скуратівський, А.Супрун, Л. Федоренко та ін. [3,12,10,34]

В українській лінгводидактиці проблемам культури спілкування, присвятили свої наукові праці вчені-мовознавці, методисти Н.Бабич, І.Білодід, С.Єрмоленко, М.Жовтобрюх, А.Коваль, Л.Мацько, В.Мельничайко, М.Пентилюк, В.Русанівський та ін. У центрі їхньої уваги були теоретичні та практичні аспекти культури спілкування та мовленнєвої діяльності. Ця галузь мовознавства вивчається в контексті психології і стилістики, а також пов'язана з вихованням мовленнєвої особистості. Розвиток мовлення молодших школярів та формування їхніх мовленнєвих умінь є ключовою темою в дослідженнях українських вчених, спрямованих на вивчення мовлення дітей молодшого шкільного віку. (В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко). [9,17,18]

Однак, наукові дослідження вказують на проблеми розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Незважаючи на обширний аналіз цих аспектів у різних наукових галузях, питання

щодо стимулювання мовленнєвої активності та формування комунікативної компетенції учнів в загальноосвітній школі залишаються предметом подальших досліджень, узагальнень та систематизації.

Сучасний етап розвитку українського суспільства створює можливості для перегляду змісту освіти з метою формування розвинутої та духовно насиченої генерації. Один з показників духовної культури особистості, її моральності та внутрішньої та зовнішньої естетики, проявляється у рівні мовленнєвої культури та комунікативно-мовленнєвої компетентності. Ці аспекти відображають інтелект і рівень мислення особистості, її освіченість та вихованість, рівень культури і ціннісні установки, а також виражають красу слова та духу як показники духовного багатства та унікальності людської сутності. [20, с.57].

Відомо, що досягнення ефективної мовленнєвої комунікації вимагає розвитку мовної компетентності. Однак цей розвиток не обмежується лише знаннями фонетичної, лексичної і граматичної структури мови. Важливо також володіти всіма аспектами мовленнєвого спілкування, включаючи вміння ефективно використовувати засоби мови, дотримуватися норм літературного мовлення, швидко та адекватно висловлювати думки, формувати висловлення різних стилів, редагувати власне і чуже мовлення, володіти стильовими засобами мови. Сформувати ці вміння і якості найбільш ефективно можна на уроках української мови в початковій школі, де основна мета визначена Державним стандартом початкової освіти і спрямована на формування комунікативної компетентності молодших учнів. [24]

Досягнення цієї цілі включає в себе виконання таких завдань: стимулювання зацікавленості учнів у вивченні української мови; рівномірний розвиток усіх аспектів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо); формування комунікативних вмінь; освоєння ключових функціональних аспектів мовної системи; соціокультурний розвиток особистості; розвиток у учнів навичок самостійного навчання. [4,24].

Розвиваючи комунікативні навички учнів початкових класів, вчителю слід враховувати ствердження О.Савченко, що «компетентність – це укрупнений

результат навчання, який не може бути досягнутий протягом двох – трьох уроків. Компетентність формується і розвивається впродовж тривалого часу, тому треба орієнтуватися у тому, якою є послідовність цілей вивчення предмета» [3,21].

Отже, компетентність представляє собою результат систематичного навчання, який виявляється у вмінні активно освоювати систему знань та здатності використовувати її для розуміння навколишнього середовища та вирішення практичних завдань. У контексті компетентності важливі три аспекти: знання, уміння та навички. Це комплексна характеристика особистості, що включає результати психічного розвитку, накопичені знання, уміння та навички. Також вона визначається творчим підходом до завдань, ініціативністю, самостійністю, здатністю до самооцінки та самоконтролю. Компетентність також передбачає розвинутість інтелектуальних операцій, орієнтацію у власній діяльності, свідомість і мотиваційне насичення. На кожному етапі життя є орієнтовні показники розвитку компетентності, що охоплюють різноманітні види компетенції.

Ключовою складовою процесу формування комунікативної компетентності є розвиток мовленнєвих умінь та навичок. Це включає в себе здатність швидко та ефективно адаптуватися до змінних умов спілкування, ефективно планування та реалізацію комунікаційних взаємодій, зокрема, мовленнєвий вплив. Також важливими є навички швидкого та точного вибору комунікативних засобів, які враховують творчу індивідуальність та ситуацію мовлення, а також індивідуальні особливості співрозмовника. Постійне сприймання та підтримка зворотного зв'язку, а також навички чіткого та емоційного вираження власних думок та почуттів є також важливими елементами цього процесу.

Мовну компетенцію визначають як сукупність конкретних умінь, необхідних для мовленнєвих контактів, а також для оволодіння мовою як навчальною дисципліною (Г.О. Азаровська, Л.Е. Ванжура, Н.В. Бондаренко,) [3,16,6], як знання, що уможливорює розуміння і продукування висловлювань (І. А. Кучеренко), як засвоєння й усвідомлення мовних норм, що склались у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії та адекватне їх використання у мовленнєвій діяльності. [46, с.24]

Мовна компетентність передбачає сукупність мовних знань – володіння мовними знаннями. У мовній компетенції ми виділяємо рівні, що відповідають рівням системи мови: фонетичний, лексичний, граматичний. [24]

Проте, мовна компетентність передбачає не лише засвоєння знань, а й когнітивні умови для їх засвоєння. Передумовою засвоєння мовних знань є наявність певних загальних знань. Уявлення про внутрішні репрезентативні структури займає центральне місце у сучасній когнітивній психології (І. Д. Бех, О. В. Скрипченко, В. П. Кутішенко, Н. М. Токарева, А. В. Шамне) і дозволяє стверджувати необхідність розвитку когнітивних процесів як передумову розвитку мовної здатності. Лише знання мови не визначає рівня мовної компетентності – авторами зазначається, що необхідною умовою «привласнення» мовних знань є рівень їх когнітивної обробки, котрий залежить від когнітивної компетентності логічної грамотності. [4, 67, 45, 77]

Таким чином, формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів є важливим складником реалізації мети вивчення української мови та літератури в початкових класах. Також розвиток мовленнєвих умінь та навичок сприяє розвитку інших, життєвих компетентностей. Тому важливо, щоб допомагав учням не тільки в оволодінні системою знань, а також здатності використовувати отримані знання в навколишній діяльності, розв'язання проблем, що виникають у практичній діяльності.

1.3 Організація ігрової діяльності у системі формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів

Навчальна мета охоплює передусім опанування школярами знань про мовну систему, її рівні, структурні одиниці та засвоєння норм літературної мови. І на основі цих знань подальше формування вмінь і навичок свідомого використання мовних ресурсів у процесі мовленнєвої діяльності в різних сферах суспільного життя.

Мова – це найголовніша складова людини, яка відрізняє її від інших живих істот. Мова – це соціальний зв'язок між людьми, засіб для виявлення свого внутрішнього світу. «Мовлення є не лише засобом спілкування, але й засобом мислення, носієм свідомості, пам'яті інформації, засобом управління своєю поведінкою»[12]. Питання підготовки дітей до мовлення включає в себе аспекти мовленнєвої компетентності.

Наразі навчання відбувається на основі двох типових освітніх програмах розроблених під керівництвом Савченко О.Я друга під керівництвом Шияна Р. Б. [71,72,73,74,75,76]

Зміст програми Савченко визначає можливість розвитку ключових компетентностей у учнів:

Набуття вільного володіння державною мовою, включаючи уміння висловлювати свої думки усно та письмово. Це також охоплює здатність чітко та аргументовано пояснювати факти, розвивати любов до читання, відчуття краси слова та розуміння ролі мови в ефективному спілкуванні та культурному самовираженні. Готовність використовувати українську мову як рідну в різних ситуаціях також вважається важливою.

Розвиток навичок комунікації рідною та іноземними мовами. Це включає активне використання рідної мови в різних ситуаціях, таких як побут, освітній процес, культурне життя громади. Також важливо мати можливість розуміти прості

висловлювання іноземною мовою та вміти спілкуватися нею в відповідних ситуаціях, а також опанувати навички міжкультурного спілкування.[71]

У плані Шияна, відповідно до визначених завдань, в початковому курсі мовно-літературної освіти визначено такі основні напрямки: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо». Розвиток комунікативної компетентності, зокрема володіння українською мовою та ефективного спілкування рідною мовою (в разі, якщо вона відмінна від української), проявляється у прямому та непрямому обміні інформацією. Для розвитку комунікативної компетентності в умовах прямого спілкування програма пропонує використовувати освітні завдання, пов'язані з «Взаємодіємо усно» (говорить / слухає – слухає / говорить). Це передбачає залучення учнів до дій з сприймання, перетворення, виділення, аналізу та тлумачення, оцінювання та використання усної інформації в реальних мовленнєвих ситуаціях (бесіда, класна дискусія, групова мікродискусія, парне обговорення і т.д.). Для формування комунікативної компетентності в умовах непрямого спілкування (на відстані у просторі та часі) пропонуються «Читаємо» (читач – автор), «Взаємодіємо письмово», (автор – читач), «Досліджуємо медіа» (читач / глядач / слухач – автор). Ці напрямки забезпечують отримання досвіду непрямого спілкування, освоєння сфери знань (понять, уявлень) та навичок, що дозволяють учням поліпшувати свою комунікативну компетентність.

Для ефективного розвитку мовлення в початковій школі ігрова діяльність відіграє ключову роль. Ось деякі особливості організації ігрової діяльності:

Контекстуалізація: Ігрові ситуації повинні бути пов'язані з реальними життєвими ситуаціями, що стимулює використання різноманітної мови в різних контекстах.

Різноманітність завдань: Забезпечте різноманітність ігрових завдань, які вимагають від учнів висловлювати свої думки, розповідати історії, описувати предмети тощо.

Групова взаємодія: Створюйте ігрові ситуації, які включають групову взаємодію. Групові ігри стимулюють спілкування між учнями, розвивають навички співпраці та взаєморозуміння.

Використання ролей: Дозвольте дітям використовувати різні ролі в іграх. Це допомагає розширити їхні лінгвістичні можливості і розуміння різних точок зору.

Інтерактивність: Використовуйте інтерактивні ігри, де учні можуть взаємодіяти з об'єктами, оточенням та одне з одним. Це сприяє використанню різноманітної мови для вираження своїх думок та побажань.

Стимулювання творчості: Ігри повинні заохочувати творчий підхід до мовлення, дозволяючи учням висловлювати свої ідеї та уявлення.

Формативний підхід: Спостерігайте за розвитком мовлення учнів під час ігор і надавайте конструктивний фідбек для покращення їхніх лінгвістичних навичок.

Отже, використання ігор на уроках української мови є ефективним методом залучення молодших школярів до активної мовної діяльності. Розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь та навичок учнів початкових класів відбувається під час вивчення діалогічного і монологічного мовлення. Працюючи над розвитком діалогічного мовлення, вчитель повинен враховувати той факт, що «діалог, як форма мовленнєвої діяльності, має свою психологічну структуру: мотив, мету, засіб (мова) і кінцевий результат – очікувану реакцію співрозмовника» [27, с.334].

Діалог – це форма взаємодії, яка найбільш поширена в повсякденному житті та професійній діяльності людини. Згідно з Державним стандартом початкової загальноосвітньої школи, вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи включають у себе «розвиток умінь висловлювати в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення». [26, с. 336] Працюючи над розвитком діалогічного мовлення, враховую той факт, що «діалог як форма мовленнєвої діяльності, має свою психологічну структуру: мотив, мету, засіб (мова) і кінцевий результат-очікувану реакцію співрозмовника» [26, с. 336]

Розвиток діалогічного мовлення включає наступні етапи:

1. Відтворення та імпровізація діалогу із прослуханого чи прочитаного тексту.

2. Складання діалогу на основі ситуативного малюнка, словесного опису ситуації або за допомогою допоміжного матеріалу, дотримуючись правил етикету та культури спілкування.

Для розвитку діалогічного мовлення можна використовувати ігри, такі як «Разом з другом» чи «Крокодил».

Одночасно з цим, на уроках української мови слід працювати над розвитком усного монологічного мовлення школярів, що передбачає:

1. Переказ текстів, прочитаних чи прослуханих.
2. Складання власних висловлювань на основі спостережень та переживань.

Монологічне мовлення повинно відзначатися змістом, логічністю, точністю, багатством мовних засобів, виразністю, чистотою та правильністю.

З огляду на різноманітність ігрових технологій та їх використання нами було проведено бесіди та анкетування вчителів та учнів 1-4 класів. (Додаток 1, 2)

Отже існує безліч вправ що повинні використовуватися у навчальному процесі, адже вони є ефективними. Звичайно ці вправи сприяють розвитку не тільки мовленнєвої компетентності учнів початкових класів, але й і інших компетентностей соціокультурної, виховної, естетичної та інших. Такі ігри дають учням простір для прояву творчості, фантазії. Деякі відтворюють ситуації, які могли трапитись у звичайному житті, тому використання мовленнєвих вправ також сприяє підготовці до життя, життєвих ситуацій. Тому, на мою думку, сучасний вчитель повинен частіше використовувати такі ігри на уроках. Це покращить не тільки навчання, а й особисті якості учнів.

Висновки до розділу 1

Таким чином, формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів виступає ключовим елементом виконання завдань навчання української мови та літератури на початкових ступенях освіти. Крім того, розвиток мовленнєвих навичок сприяє розвитку інших важливих життєвих компетентностей. Тому вчителю слід сприяти учням не лише у засвоєнні теоретичних знань, але і вдосконаленні вміння використовувати ці знання у практичних завданнях та розв'язанні реальних проблем, що виникають у повсякденному житті.

Проаналізувавши методичну літературу, можемо визначити, що, як і в усіх інших типах ігор, дидактичні ігри сприяють загальному особистісному розвитку школярів. Поєднання готового навчального матеріалу з ігровим сценарієм і діями вимагає від вчителя високого рівня педагогічного майстерності у їхньому керівництві.

Ситуативні завдання є ефективним засобом роботи, що сприяє розвитку мовлення учнів. Вони стимулюють мислення і підвищують інтерес до навчального матеріалу, активізуючи учнів у формуванні знань, умінь і навичок – зокрема, пізнавальну активність.

З урахуванням вищезазначених позитивних аспектів, сучасні педагоги повинні використовувати ігри в навчальному та виховному процесі, при необхідності актуалізуючи свій досвід, повторюючи, уточнюючи та закріплюючи отримані знання та уявлення про природні явища, працю і побут людини. Використання ігор є відповідним після спостережень, екскурсій, бесід та інших форм навчальних занять. Часто ігри з дидактичними матеріалами виступають основним засобом навчання і виховання, яким вчитель готує дитину до правильного сприйняття об'єктів і явищ навколишнього світу.

Використання вище розглянутих ігор та вправ дозволить вчителю більш ефективно проводити навчальний процес. Такі ігри урізноманітнять уроки, зроблять їх цікавими та більш зрозумілими для учнів молодшого шкільного віку. Звичайно ці вправи сприяють розвитку не тільки мовленнєвої компетентності учнів початкових класів, але й і інших компетентностей соціокультурної, виховної, естетичної та

інших. Такі ігри дають учням простір для прояву творчості, фантазії. Деякі відтворюють ситуації, які могли трапитись у звичайному житті, тому використання мовленнєвих вправ також сприяє підготовці до життя, життєвих ситуацій. Тому, на мою думку, сучасний вчитель повинен частіше використовувати такі ігри на уроках. Це покращить не тільки навчання, а й особисті якості учнів.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

2.1. Вивчення рівнів сформованості мовно-мовленнєвої компетентності учнів та використання сучасними вчителями ігрових технологій.

Задля діагностики рівня сформованості мовно-мовленнєвої компетентності учнів у дослідженні ми використовували бесіди, спостереження, анкетування вчителів, спостереження та аналіз уроків, проведені деякі тестові та діагностичні роботи з учнями 1-4 класів приватної школи Baby House Club Київської області м. Вишневого. Для визначення рівня володіння вчителів сучасними ігровими методами, технологіями, формами, та використання їх як засобу формування, підвищення рівня мовно-мовленнєвої компетентності учнів, а також визначення які проблеми виникають під час їх використання, нами було розроблено анкетування (Додаток А)

Формуванню подальших висновків сприяли такі завдання анкетування:

- 1) Визначити рівень актуальності означеної проблеми в закладі загальної середньої освіти;
- 2) з'ясувати на скільки чітко вчителі початкової школи розуміють поняття «мовна» та «мовленнєва» компетентності;
- 3) проаналізувати якими саме методами, засобами, технологіями вчителі підвищують рівень мовно-мовленнєвої компетентності;
- 4) роль ігрових технологій на уроці мови та читання, як засобу підвищення рівня мовно-мовленнєвої компетентності.

До анкетування залучилися 6 педагогів приватної школи Baby House Club Київської області м. Вишневого. З огляду на те, що існує кілька визначень мовно-мовленнєвої компетентності, важливо було з'ясувати:

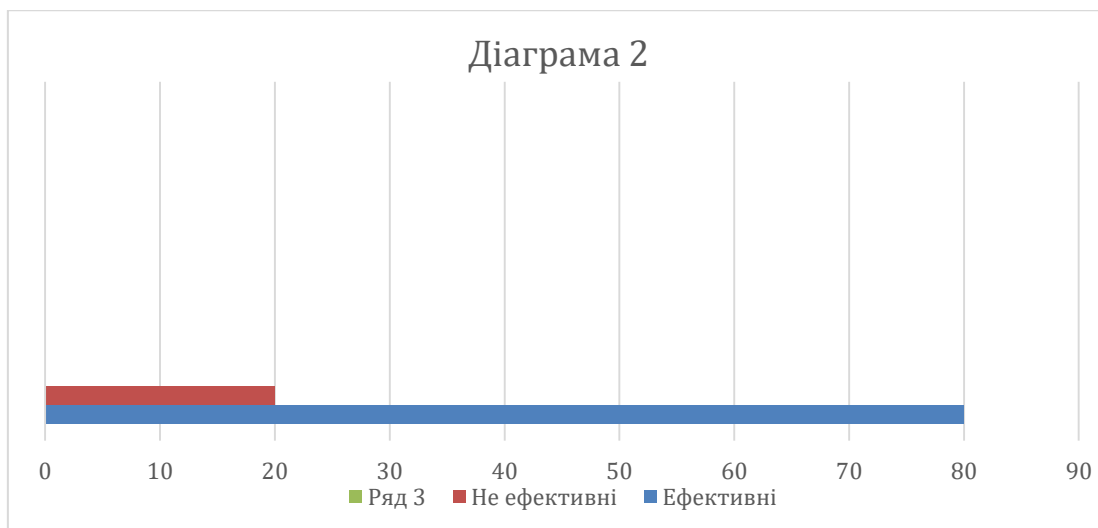
- 1) яке тлумачення мовної та мовленнєвої компетентності беруть до уваги вчителі-початківці;
- 2) чи часто на уроках читання та української мови використовуються ігрові технології;

- 3) які позитивні та негативні моменти виникають під час мовних або мовленнєвих ігор;
- 4) чи є ігрові методи та технології ефективними задля розвитку мовно-мовленнєвої компетентності;
- 5) чи достатньою кількістю ігрових вправ володіють вчителі, для вільного використання їх на уроці;
- 6) якими джерелами найчастіше користуються вчителі під час підготовки до мовної або мовленнєвої гри.

Подальші результати дослідження показали що більшість вчителів наводять відповіді, в яких мовна компетентність розглядається як здатність володіти мовою, включаючи лексичні, граматичні та комунікативні аспекти. Що до визначення поняття «мовленнєва компетентність» відповіді вчителів вказують на те, що мовленнєва компетентність розглядається як здатність виражати думки та ідеї, використовуючи мовні засоби. На питання «Які методи, засоби, технології Ви найчастіше застосовуєте для формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів на уроках?» вчителі наводили приклади різноманітних методів що включають уроки з використанням рольових ігор, інтерактивних завдань, групової роботи та традиційних вправ на розвиток мовленнєвих навичок.

У свою чергу вчителі виділяють використання різноманітних рольових ігор, словесні ігри, конкурси та інші креативні завдання. Що до частоти використання ігор на уроках бачимо, що більшість вчителів часто використовують ігрові технології бо вважають їх одним з ефективних методів підвищення рівня мовно-мовленнєвої компетентності учнів. (Даграма 1, діаграма 2)

Більшість вчителів наголошують на таких позитивних моментах використання ігрових технологій на уроках української мови та читання як:

- Стимулює інтерес та активність учнів.
- Розвиває творчість та самовираження.
- Покращує комунікативні навички.

Хоча мають місце і негативні сторони, такі як: вимагає додаткового часу для підготовки, або може вимагати додаткового обладнання або ресурсів.

Що до підготовки ігор найбільш популярними джерелами що використовують стали підручники або інтернет джерела. Деякі вчителі у підготовці користуються власною фантазією (всього 10%) або розробками своїх колег.

Задля вивчення рівня сформованості мовно-мовленнєвої компетентності учнів 1-4 класів вчителям було запропоновано заповнити розроблену нами таблицю (Додаток В) у якій за допомогою літер потрібно було визначити рівень сформованості умінь учнів:

- С – сформовано;
- Ч – частково сформовано;
- Н – не сформовано.

Заповнюючи дану таблицю кожен вчитель керувався не лише власними спостереженнями за учнями, а й аналізом тестових завдань, діагностичних та творчих робіт урахувуючи:

- 1) уміння правильно будувати словосполучення, речення, тексти;

- 2) правильно вживати різноманітні граматичні конструкції;
- 3) знаходити та виправляти помилки у своєму мовленні або в запропонованому тексті;
- 4) вміння давати правильну усну або письмову відповідь на подане питання;
- 5) активність, самостійність учнів під час виконання завдань.

Відповіді вчителів засвідчили, що більшість учнів мають частково сформовані уміння за вказаними нами критеріями. Ці оцінки враховують те, що учні можуть розвивати свої мовні навички. Результати опитування та заповнення цієї таблиці ми згрупували за класами та пропонуємо розглянути на основі **таблиці 1**.

Таблиця 1				
Критерії	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
	Рівень сформованості			
Уміння правильно будувати словосполучення, речення, тексти	Ч	Ч	Ч	С
Правильно вживати різноманітні граматичні конструкції	Н	Ч	Ч	С
Знаходження та виправлення помилок у мовленні або в тексті	Н	Ч	Ч	С
Вміння давати правильну відповідь на питання	Н	Ч	Ч	С
Активність, самостійність у виконанні завдань	Ч	Ч	Ч	С

Можемо сказати, що за умови використання малої кількості ігор в 1-3 класах здебільшого частково сформований. Для свого дослідження ми обираємо 3 клас як контрольну групу, та використовуючи експериментальну методику «Використання ігор для розвитку мовно-мовленнєвої компетентності» спробуємо підвищити його.

Наразі уміння правильно будувати словосполучення, речення, тексти у третьокласників: частково сформовано. Без ігор, учні мають менше практичних навичок у творчому конструюванні текстів. Здатність конструювати повні речення та тексти обмежена. Третьюокласники мають труднощі з формулюванням складних речень та структуруванням тексту. Вміння правильно вживати різноманітні граматичні конструкції також частково сформовано. Орфографічні та граматичні помилки часті. Третьюокласники можуть використовувати базові конструкції, але відсутній широкий спектр граматичних засобів.

Знаходження та виправлення помилок у мовленні або в запропонованому тексті: частково сформовано. Третьюокласники можуть розпізнавати деякі базові помилки, але не завжди можуть ефективно їх виправляти. Наявність помилок може впливати на читання та розуміння текстів.

Вміння давати правильну усну або письмову відповідь на подане питання також частково сформовано. Без ігор, може відбуватися менше активного вираження думок та відповідей. Учні можуть відповідати на питання, використовуючи базові граматичні конструкції. Однак, відповіді можуть бути не завжди чіткими та повними.

Активність, самостійність учнів під час виконання завдань: учні можуть бути активними учасниками навчального процесу, але їхня самостійність є обмеженою. Вони можуть виконувати завдання, але з потребою додаткової підтримки.

Дітям для діагностики ми пропонуємо виконати такі завдання(додаток Г):

1. Будуємо речення:

Завдання респондента: скласти речення на певну тему або використовуючи задані слова.

Завдання дослідника: оцінити здатність правильно структурувати речення та використовувати різноманітні граматичні конструкції.

2. Розповідь про картину:

Завдання респондента: подивитися на зображення та розповісти про те, що вони бачать.

Завдання дослідника: оцінити їхню здатність виражати свої думки, використовуючи різні лексичні одиниці та збагачувати мовлення деталями.

3. Поетична творчість:

Завдання респондента: скласти короткий вірш на задану тему.

Завдання дослідника: оцінити їхні навички використання мовних засобів та виразності в письмовій формі.

4. Виконання ігрового завдання:

Завдання респондента: Виконати завдання, яке вимагає спілкування та взаємодії.

Завдання дослідника: цінити їхню здатність використовувати мову для ефективного спілкування в грі.

5. Розв'язання проблемної ситуації.

Завдання респондента: відповісти на питання або вирішити ситуацію, яка вимагає розгляду різних точок зору та висловлення власної думки.

Завдання дослідника: оцінити їхню здатність аргументувати свої думки та вести діалог.

На нашу думку виконання та аналіз цих завдань можуть допомогти отримати відображення рівня мовно-мовленнєвої компетентності третьокласників у різних аспектах мовлення. Проаналізувавши данні ми бачимо, що наразі

1. Учні можуть будувати речення за зразком. Зазвичай це стандартні речення, не поширені. Під час виконання завдань мало учнів використовували свою творчість і фантазію.

2. Учні демонструють менше емоційності та творчості у розповіді.

3. Творчість менш виражена, адже навчання акцентується на традиційних методах навчання.

4. Учні співпрацюють але не досить впевнено. Відчувається що під час навчання менше акцентується на взаємодію та групову співпрацю.

5. Критичне мислення розвинуто слабко. Більшість учнів можуть визначити проблемну ситуацію але більшість учнів не розуміють як її вирішити.

Підсумовуючи вище сказане можемо визначити що результати дослідження вказують на широкий спектр розуміння мовної та мовленнєвої компетентності серед вчителів. Вони визнають мовну компетентність як багатопланову здатність володіти різними аспектами мови, включаючи лексичні, граматичні та комунікативні аспекти.

У визначенні «мовленнєвої компетентності» відзначається її спрямованість на вираження думок та ідей за допомогою мовних засобів. Це свідчить про розуміння вчителями того, що володіння мовленням не обмежується лише правильним вживанням мови, але також включає у себе здатність ефективно та виразно спілкуватися.

У використанні методів та технологій для формування мовно-мовленнєвої компетентності вчителі вказують на різноманітність підходів, від рольових ігор та інтерактивних завдань до групової роботи та традиційних вправ. Це свідчить про готовність вчителів використовувати різні методи для найефективнішого розвитку мовних та мовленнєвих навичок учнів.

У свою чергу наразі вміння учнів частково сформовані у багатьох аспектах мовно-мовленнєвої компетентності.

Отже, Впровадження ігрових методик може стати потужним інструментом для поліпшення цих навичок та стимулювання творчості та активності в навчанні.

2.2 Упровадження сучасних ігрових технологій на уроках української мови з метою формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів

На сучасному етапі можна стверджувати що існує безліч ресурсів для забезпечення вчителя потрібними знаннями для впровадження у навчальний процес ігрових технологій. Проаналізувавши деякі джерела ми обрали ігрові технології, які будуть прості у використанні та, на нашу думку, будуть ефективними під час навчання. Отже пропонуємо декілька ігор які для зручності ми згрупували певним чином, з огляду на спрямування.

Фонологічні ігри

Такі ігри спрямовані на вивчення звуків мовлення, складу, наголосу, інтонації. Запропоновані ігри мають на меті дати уявлення учням про співвідношення букви і звуку.

Гра «Луна»

Вчитель називає слова, а діти хором повторюють їх, але не ціле слово, а його кінець: *смiх – мiх, горe – орe, грiв – рiв* та ін. Можна також називати лише останній звук та питати, яка буква позначає цей звук на письмі.

Підвести дітей до цієї гри вчитель може наприклад так: «Уявіть, що ми потрапили у велику печеру. Я буду називати слово, а ви будете відтворювати кінець слова (останній звук), створюючи ефект луни».

Гра «Замініть звук»

Завдання. Учасники отримують картки з двома словами і протягом 3–5 хвилин шукають та записують якнайбільше слів, що відрізняються від поданих лише першим звуком. Після цього учитель називає слово з картки, а учасники повідомляють кількість та самі слова, які вони знайшли. Кожен отримує очки за кількість правильно знайдених слів, а гра може відбуватися усно або по командах, де кожна отримує бали за правильні відповіді. При цьому можна питати, який звук замінили, чи змінилося від цього значення слова.

Приклади слів для карток:

1. Мила (сила, вила, шила, рила, жила, біла, ніла....).
2. Рак (лак, бак, лак, рак, гак....).
3. Байка (гайка, сайка, майка, лайка....).
4. Сік (бік, тік, пік, рік, вік....).
5. Бий (вий, вий, пий, мий, ший....).

Гра «Чиє слово найдовше?»

Завдання. Учасники гри по черзі називають слова. Кожне наступне слово повинно розпочинатися на той самий звук, що й попереднє, проте мати на один звук більше. Перемагає той, хто вказує найдовше слово, яке починається на вказаний звук. Наприклад, приголосний [м] (ми, мак, море, метро, мармур, метелик, магнолія і т.д.).

● Лексичного

Такі ігри спрямовані на вивчення значення слова, лексичних груп слів (синонімів, антонімів, омонімів тощо).

Гра «Як дві краплі»

Завдання. До поданих слів доберіть синоніми. Кожній команді дається одне слово, перемагає та команда, яка назве більше синонімів. Або можна обрати одне слово, перемаже той, хто назве більше синонімів

Слова для цієї гри можуть бути такі наприклад:

Діброва – ... (ліс, перелісок, пуща, хаша, праліс, лісопарк).

Тихо – ... (беззвучно, нечутно, безшелесно, потиху).

Шелестіло (листя) – ... (шурхотіло, шуміло, шепотіло).

Гра «Встановіть відповідність»

Завдання. Назвіть антонімічні пари. Для цієї гри можна використати наприклад мультимедійну дошку. З'єднати початок та кінець прислів'я.

Наприклад:

Добрий доброго навчає., а злий на зле наставляє.

Добрий плаче від радості,... ... а злий від заздрості.

Добрим словом мур проб'єш, а лихим і в двері не ввійдеш.

Гра «Чарівники»

Завдання. Назвіть одним словом. Завдання може бути як індивідуальним, так і командним.

До прикладу можна використати:

Дивний світ (дивосвіт).

Дівчинка з чорними бровами (чорнобривка).

Явище, коли падають зорі (зорепад).

Гра «Впіймай мене».

Завдання. Плесніть у долоні коли почуєте слово в прямому (за вибором вчителя переносному) значенні.

Наприклад можна використати:

Широкий диван – широкий погляд.

стальні двері – стальні нерви.

сухий одяг – сухий текст.

холодна зима – холодна розмова.

кучеряве волосся – кучеряве дерево.

● **Морфологічного**

Такі ігри в основному спрямовані на вивчення частин мови, їх граматичні форми і т.ін.

Гра «Хто це вміє?»

Завдання. Назви якомога більше слів до поданих. По командах, або індивідуально.

Наприклад можна обрати такі слова:

Пливе – пароплав, човен, плавець, качка, риба...

Летить – пташка, літак, листок...

Стрибає – зайчик, жабка...

Гра «Крокодил»(прикметники, дієслова)

Вчитель обирає та каже слово одному учневі, так щоб інші не чули.

Завдання. Учень називає лише ознаки або дії що виконує названий предмет. Інші учні класу відгадують слово.

Наприклад можна обрати такі слова:

1. Визначити предмет за його ознаками(колір, форма, розміри...):
 - велика, смугаста, граціозна – ... (тигр);
 - тендітна, ароматна, рожева – ... (квітка);
 - крута, висока, засніжена – ... (гора).
2. Визначити предмет за його діями:
 - росте, цвіте, пахне, розцвітає – ... (квітка);
 - ллється, мурчить, шумить, розливається – ... (річка);
 - маєш, шумить, рухається, грає – ... (дитина);
 - шелестить, колихається, шумить, зеленіє – ... (дерево).

● Синтаксичного

Ігри спрямовані на розвиток таких понять як словосполучення, речення, види речень, звертання, головні і другорядні, однорідні члени речення і т.д.

Гра «Хто швидше?»

Завдання. Учні об'єднуються у дві групи. Завдання полягає в тому, щоб скласти речення, використовуючи слова, які розміщені у хаотичному порядку. Командам варто змагатися, хто впорається швидше, і можливо (в залежності від віку учасників), виділити головні члени речення. Це завдання можна виконувати із застосуванням мультимедійної дошки.

Наприклад:

1. Смачний мама готує обід.
2. Казку зранку читаємо ми цікаву.
3. По дорозі я граю додому у парку.
4. У живе ведмідь лісі великий.
5. Має велику любов силу.

Гра «Виростимо речення»

Вчитель озвучує одне слово.

Завдання. Кожен має додати до нього по одному слову так, щоб вийшло поширене речення.

За аналогією можна проводити гру на скорочення речення. Урізноманітнити цю гру можна шляхом конкретизації завдання. Наприклад «виростити» речення з однорідними членами (додатками, означеннями тощо) або «виростити» односкладне поширене речення.

Гра «Бджілка»

Вчитель називає будь яке слово.

Завдання. Учні мають придумують речення, в якому це слово є. Перемагає та команда яка швидше та правильніше дає відповідь.

• Текстологічного

Ігри направлені на вивчення будови тексту, типи і стилі текстів і т.д.

Гра «По частинах»

Завдання. Скласти казку з частин. Гру можна скласти на мультимедійній дошці. Для складного правильно тексту можна дати додаткові завдання, наприклад визначити зачин, основну частину і кінцівку.

А) Жили у казковому місті Творчестія жили кошеня на ім'я Мурчик та цуценя на ім'я Гаврик. Вони були найкращими друзями, але завжди вони хотіли вивчати більше та бути як справжні школярики.

Б) Тут друзі вивчали мови Звірів, арифметику Чарівницьку та займалися фізкультурою на полі Мрій. Кожен день був наповнений веселощами, сміхом і неймовірними відкриттями.

В) Після довгої подорожі, Мурчик і Гаврик знайшли Школу Магії та Знань. Директорка школи, старий ведмідь на ім'я Професор Мудрість, привітала їх та відкрила двері у світ неймовірних можливостей.

Г) Одного осіннього ранку Мурчик і Гаврик вирішили вирушити у велику подорож, щоб знайти Школу Магії та Знань. Вони проходили лісами вишневими, галявинами з казковими квітами та навіть подолали річку Сміливість на чарівному плоту. По дорозі вони зустрічали різні тварини, які допомагали їм у навчанні.

Гра «З іншого боку»

Завдання. Можна грати у командах. Визначити стиль тексту.(Також можна запропонувати учням самостійно переробити відому казку(курочка ряба, Червона шапочка) різними стилями.

Наприклад можуть бути використані такі казки:

Казка в художньому стилі:

Жили-були в лісі два веселих ведмежа — Мишко та Маша. Вони були найкращими друзями і завжди допомагали одне одному.

Одного разу, коли ведмежата гуляли лісом, вони натрапили на загублену ведмедицю. Ведмежата були сумні та засмучені, бо не знали, як їй допомогти.

Мишко миттєво придумав веселий план. Вони разом влаштували маленький концерт із своїми ведмедячими танцями та піснями. Ведмедиця почула веселий гомін та прийшла подивитися.

Вона не тільки знайшла свою дорогу додому, а й приєдналася до ведмежат у їхніх веселих іграх. Всі разом стали найкращими друзями і проводили час, граючи та розважаючись у своєму ведмежому лісі.

І відтоді в лісі завжди панувала радість та веселощі, завдяки ведмежатам, які завжди допомагали одне одному та знали, як зробити день яскравим і щасливим.

Казка в науковому стилі.

Екосистема лісового біотопу стала свідком унікального феномену – взаємодії двох арктичних ведмедів, ідентифікованих як *Ursus arctos horribilis*, науково відомих як Мишко та Маша, з втраченою особою, також ведмедем, що спізнають як ведмедиця (*Ursus arctos*).

Внаслідок загублення ведмедиці у лісовій території, Мишко та Маша спроектували та виконали масштабний артистичний перформанс, використовуючи різноманітні ведмедячі виступи та вокальні таланти. Цей ворожий проект включав мимовільну участь ведмедиці, яка, чуючи веселий гомін, приєдналася до еталонного виступу.

У результаті проведених етологічних та поведінкових досліджень виявлено, що взаємодія ведмедів призвела до виняткового соціального формування. Вони стали стійким соціальним об'єднанням, яке сприяло покращенню емоційно-психічного

стану всіх учасників, а також призвело до оптимізації соціального середовища в лісовому екосистемі.

Висновки вказують на те, що ведмеді демонструють винятковий потенціал для соціальної кооперації та емоційного благополуччя, використовуючи творчі та артистичні здібності у вирішенні складних ситуацій в лісовому середовищі.

Казка в офіційно-діловому стилі.

В лісовому біотопі, де проживали два ведмежа на ім'я Мишко та Маша, виникла ситуація, яка потребувала офіційного втручання. Вони, будучи відомими своєю веселею та дружелюбною натурою, стали учасниками події, що передбачала рятувну акцію.

Одного разу, під час лісової прогулянки, вони натрапили на загублену ведмедицю. Відзначивши ту фактологічну складність, яка виникла у зв'язку із загубленням ведмедицею свого місця проживання, Мишко і Маша вирішили вжити ефективний захід — влаштували маленький концерт.

З офіційною метою забезпечення психологічної підтримки ведмедиці та уникнення виникнення стресу у ведмедючому колективі, вони виконали ведмедючі танці та співали пісні. Виявивши додатковий розважальний потенціал у реакції ведмедиці, вони інтегрували її в свій колектив.

Це офіційно-ділове рішення привело до виправлення ситуації та встановлення позитивних соціальних зв'язків у ведмедючому лісі. Після вдалої інтервенції ведмежата продовжили жити щасливо та розважати одне одного веселими іграми та виставами, що відображається в регулярних радісних подіях у лісі.

Казка в публіцистичному стилі.

У столичному лісі жили два веселих ведмежа, Мишко та Маша, що славилися своєю веселістю та дружбою. Вони були не лише друзями, але й винахідниками, готовими вирішити будь-яку проблему.

Одного разу, вийшовши на лісову прогулянку, вони натрапили на загублену ведмедицю. Літачи від задоволення та бажання допомогти, ведмежата вирішили влаштувати неперевершений концерт.

Мишко, як справжній стратег, використав свою творчу ваду і придумав веселі ведмедячі танці та пісні. Відгукнувшись на музичний гомін, загублена ведмедиця швидко знайшла вихід і приєдналася до веселих ведмежат.

Таким чином, вони стали найкращими друзями, проводячи час, граючи та розважаючись у своєму ведмежому лісі. Їхня творча енергія перетворила ліс на справжнє місце веселих ігор та радісних моментів.

Робота над монологічним мовленням в основному проходить на текстах різних типів: розповідь, опис і міркування. Запропонуємо декілька ігор спрямованих на розвиток мовленнєвої компетентності саме на основі цих типів текстів.

- **Розповідь** — це зв'язний, послідовний та логічний виклад подій, які розгортаються у часі. Структура розповіді вимагає чіткої послідовності та не терпить перестановок в часі, так як включає в себе етапи події, її розвиток та завершення. Для передачі динаміки подій у розповідях використовуються різноманітні засоби, такі як видо-часові форми дієслів, лексика, яка вказує на час, місце та спосіб дії, а також слова для зв'язку між реченнями. Наприклад використовуємо такі ігри як «З двох одне» або «А ти вмієш?». Завданнями у таких ігор можуть бути скласти усно або записати міні твір. Можна ускладнювати завдання наприклад умовою «твір має складатися тільки з дієслів», «тільки з іменників» і тд.

- **Опис**, як одна з форм усного та писемного мовлення, включає в себе поєднання предметного значення об'єкта думки з способом його мовного вираження, визначаючи його ознаки через перелік одночасних аспектів. Цей метод вираження називається описовим способом. Ці принципи враховуються при використанні ігор даного характеру.

Гра «Письменники»

Завдання: скласти невелике оповідання про один з предметів домашнього вжитку. Учень обирає предмет, який знаходиться в класі, або вдома у своїй кімнаті, і описує його. Завдання може бути як індивідуальним, так і груповим. Переможе той, хто найвдаліше опише всі особливості предмету.

Вчитель може подати орієнтовну схему, наприклад:

Назвати предмет, описати колір, розмір, матеріал, де знаходиться, звідки з'явився, чи важливий він, хто ним користується.

Гра «Паличко, зупинись»

Завдання: діти передають «чарівну» паличку (це може бути інший предмет) один одному і називають слова і речення, що стосуються, наприклад, весни. Коли вчитель каже паличко зупинись, учень на якому зупиниться повинен об'єднати всі речення в один текст. Якщо в нього це не виходить, інші учні можуть запропонувати свою допомогу.

● ***Текст-міркування***— це текст, у якому говориться про причини чи наслідки явищ і подій. Мета такого тексту — довести думку за допомогою доказів, аргументів, прикладів, зіставлень. Часто трапляються такі ігри як:

Гра «Чи все правильно»

Завдання: Вчитель пропонує декілька речень з помилками. Учні повинні виправити помилки. Перемагає той, хто виправить більше помилок.

Гра «Добре – погано»

Завдання: вчитель пропонує учням певне явище, подію, ситуацію. Учні повинні поміркувати над цим та запропонувати свої версії, що в цьому доброго а що поганого. Перемагає той, хто зможе знайти і гарне і погане в одній запропонованій ситуації.

Гра «Уяви наслідки»

Завдання: Вчитель пропонує ситуацію, а учні вигадують що могло трапитися в наслідок цього. Можна придумати невеличку розповідь, про цю подію. Переможе той у кого вийде більш зв'язна розповідь, або той, хто придумає більше наслідків.

Окрім запропонованих ігор сучасний вчитель має слідкувати за роботами своїх колег. Наприклад ось декілька веб-сайтів, які пропонують різні ігри на уроках української мови для 2 класу:

- ***Розвивальні ігри на уроках української мови у 2 класі.*** Цей сайт містить конкурси, головоломки, вірші та інші цікаві завдання для активізації та урізноманітнення навчального процесу. [63]
- ***Збірка «Дидактичні ігри на уроках української мови».*** Ця збірка має багато прикладів дидактичних ігор, які стимулюють загальний особистісний розвиток школярів та допомагають їм краще засвоювати матеріал. [1]
- ***111 дидактичних ігор на уроках української мови.*** Цей матеріал пропонує 111 різноманітних ігор на різні теми та розділи програми з української мови. [2]

Використання вище запропонованих ігор та вправ дозволить вчителю більш ефективно проводити навчальний процес. Такі ігри урізноманітнять уроки, зроблять їх цікавими та більш зрозумілими для учнів молодшого шкільного віку. Звичайно більшість таких ігор дадуть змогу учням не тільки «суху» теорію (тобто поняття і правила), а й як це можна застосувати, використати. Деякі з цих ігор проводять паралелі з життям, що дуже важливо в наш час. Учні повинні вміти застосувати свої знання, і саме ігри та ігрові ситуаціях у цьому допомагають.

2.3 Аналіз результатів дослідження

На контрольному етапі дослідження, який проводився в приватній школі Baby House Club Київської області м. Вишневого ми порівнюємо контрольну та експериментальну групи учнів 3 класу. Група 1 навчалася за традиційною методикою а у групі 2 під час навчання використовувалась авторська методика. Для підвищення рівня мовно-мовленнєвої компетентності на уроках було посилене використання ігрових форм, методів, технологій спрямованих на підвищення рівня мовно-мовленнєвої компетентності.

Для порівняння та аналізу результатів ми обрали анкетування вчителя та завдання для учнів, що вже були розглянуті в розділі 2.1.

Задля вивчення рівня сформованості мовно-мовленнєвої компетентності групи 2 вчителю було запропоновано повторно заповнити розроблену нами таблицю (Додаток В) у якій за допомогою літер потрібно було визначити рівень сформованості умінь учнів:

С – сформовано;

Ч – частково сформовано;

Н – не сформовано.

Результати дослідження можемо розглянути у порівняльній *таблиці 2*:

Таблиця 2		
Критерії	Група 1	Група 2
	Рівень сформованості	
Уміння правильно будувати словосполучення, речення, тексти	Ч	С
Правильно вживати різноманітні граматичні конструкції	Ч	С
Знаходження та виправлення помилок у мовленні або в тексті	Ч	С
Вміння давати правильну відповідь на питання	Ч	С

Бачимо що з використанням ігор рівень сформованості мовно-мовленнєвої компетентності підвищився. Ігрові ситуації сприяли активному використанню мови, стимулюючи учнів до творчого конструювання слів та речень в грі. Ігри допомогли учням вживати різноманітні граматичні структури в контексті гри, що сприяло їх повнішому оволодінню. Граючи, учні виявляли та виправляли помилки в спілкуванні, що сприяло усвідомленню власних мовленнєвих навичок. Ігри стимулювали учнів висловлювати свої думки чітко та логічно, як усно, так і письмово. Граючи, учні проявляли активність та самостійність у вирішенні завдань, розвиваючи свою ініціативу.

1. Уміння правильно будувати словосполучення, речення, тексти:

Позитивний вплив: Ігри можуть стимулювати творчий підхід до мови, допомагаючи учням відчувати себе частиною мовного процесу. Гра «Складаємо речення» або рольові ігри, наприклад, можуть поліпшити навички конструювання слів та речень.

2. Правильно вживати різноманітні граматичні конструкції:

Позитивний вплив: Ігри дозволяють учням експериментувати з мовним матеріалом в неформальній обстановці. Гра «Граматичний квест» або гра-драма можуть підтримати засвоєння граматичних правил через практичний досвід.

3. Знаходження та виправлення помилок у мовленні:

Позитивний вплив: Ігри можуть відігравати роль інструмента для розвитку самоконтролю. Наприклад, гра «Знайди помилку» може сприяти активному пошуку та виправленню помилок у власному мовленні або текстах.

4. Вміння давати правильну усну або письмову відповідь на питання:

Позитивний вплив: Рольові ігри чи ігри-діалоги можуть підтримувати розвиток навичок висловлювання думок та відповідей. Гра «Швидка відповідь» або ігрові діалоги можуть сприяти швидкому та вірному реагуванню.

5. Активність, самостійність учнів під час виконання завдань:

Позитивний вплив: Ігри сприяють активному залученню учнів та розвитку самостійності. Гра «Вгадай слово» або інтерактивні ігри на сприйняття мови можуть заохочувати учнів самостійно вивчати нові слова та виражати свої думки.

За результатами опитування вчителів та учнів під час використання нашої експериментальної методики найбільш популярними з тих ігор які ми використовували для формування мовно-мовленнєвої компетентності стали:

Гра «Магазин слів» - це креативний інтерактивний метод викладання мови, спрямований на розвиток словникового запасу, мовленнєвої компетентності та творчого мислення учнів. Вона може бути застосована в навчанні української мови або будь-якої іншої мови. Основна ідея гри полягає в тому, щоб створити атмосферу магазину, де «продаються» слова.

Основна ідея гри полягає в тому, щоб створити атмосферу магазину, де «продаються» слова. Хід гри: Вчитель готує картки або слова на папері, які представляють товари в магазині (наприклад, слова різних категорій, складні слова, слова з різними частинами мови). Учні діляться на «продавців» і «покупців». Кожен продавець отримує картку зі словами. Продавці представляють свої слова, використовуючи їх у реченнях, намагаючись зробити їх цікавішими та зрозумілими. Покупці слухають та обирають слова, які їх зацікавили, обговорюють їх серед себе. Після гри проводиться обговорення. Учні можуть обговорити нові слова, які вони вивчили, обмінюватися враженнями від гри. Вчитель може задати запитання про те, які слова були найцікавішими, найважливішими чи найскладнішими для розуміння.

Гра «Магазин слів» створює атмосферу зацікавленості та взаємодії між учнями, сприяє активному вивченню нових слів і розвитку мовленнєвих навичок. Вона також може бути адаптована для використання в різних вікових групах і рівнях знань.

Рольова гра «Лікарня» (за бажанням можна змінити професію) - це відмінний метод для розвитку комунікативних навичок, творчого мислення та розуміння професійних термінів у дітей. Вона може бути використана як в навчанні мови, так і в освітньому процесі для ознайомлення з сферою медицини. Хід гри: Вчитель розповідає учням про рольову гру «Лікарня» і вибирає ролі для кожного учасника

(лікар, медсестра, пацієнт, реєстратор, аптекар, тощо). Підготовка пропозицій, лікарських карток, медичних інструментів, форми для учасників гри. Учні одягаються у відповідні костюми своїх ролей та входять у віртуальну лікарню. Гра може бути спрямована на вирішення конкретної медичної проблеми або може бути більш вільною, де учасники самостійно взаємодіють, створюючи різні ситуації. Учасники гри взаємодіють між собою, використовуючи медичні терміни та виконуючи свої професійні обов'язки. Лікар може проводити огляд та призначати лікування, медсестра доглядати за пацієнтами, аптекар допомагати з ліками і т.д. Після завершення гри вчитель проводить дискусію, підводить підсумки та допомагає учням усвідомити важливі аспекти медичної професії та вивчити нові терміни.

Гра «Лікарня» створює іммерсивне навчальне середовище, де учні можуть відчувати себе часткою медичної команди, а також розвивати свої комунікативні та творчі навички.

Гра «Складаємо речення» - це захоплюючий та ефективний спосіб навчання формування речень, розвитку граматичних навичок та творчого мислення в дітей.

Хід гри: Вчитель готує картки або набори слів, які відповідають різним частинам мови (іменникам, дієсловам, прикметникам, прислівникам тощо). Слова можуть бути представлені на картках різними кольорами або мати певні маркери для визначення частин мови. Учні отримують картки з словами або мають доступ до словесних ресурсів (наприклад, великого аркуша зі словами на дошці). Учні формують речення, використовуючи слова з отриманих карток. Можна встановити правило, що кожен учень має використовувати певну кількість слів у своєму реченні. Діти можуть використовувати свою творчість для створення цікавих та оригінальних речень.

Можна сприяти обміну реченнями між учнями для розширення лексичного запасу та комунікації. Вчителю можна задавати питання про правильність та логіку складених речень.

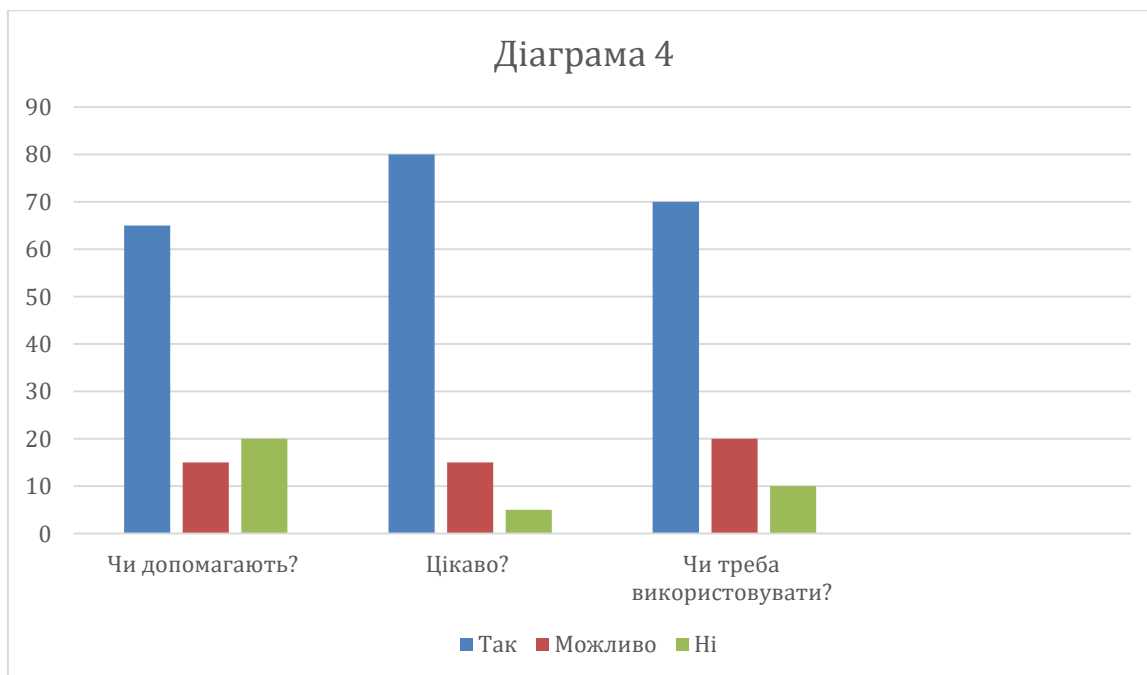
Діти можуть взаємно обговорювати свої речення та доповнювати їх. Після завершення гри вчитель може підбивати підсумки, наголошуючи на правильних конструкціях речень та надавати конструктивний фідбек.

Ця гра дозволяє дітям весело та інтерактивно вивчати будову речень, сприяє розвитку граматичних навичок та покращує їхню здатність виражати свої думки.

Результати дослідження думки учнів після проведення експериментальної методики показали що на питання «Яка гра на уроці української мови вам найбільше подобається?». Більшість дітей (45%) вибрали гру «Магазин слів» більш детально можемо ознайомитися з даними що зображені на діаграмі 3.

На думку дітей використання ігор допомагає легше розуміти нові слова та вивчати мовленнєві навички. Учням дуже цікаві уроки з використанням ігрових технологій і вони б хотіли частіше грати в мовленнєві ігри під час уроку. Результати представлені на діаграмі 4.

Що до улюбленіших та найкорисніших (ефективніших) ігор вчителі віднесли такі як: 50% вказали «Гра Подорож словами», 25% вказали «Гра Мовні казки.»

Гра «Подорож словами» - це захоплива та креативна активність, спрямована на розвиток мовленнєвих та словникових навичок учнів. Учасники гри вирушають у віртуальну чи уявну подорож, під час якої вони мають використовувати різні слова та фрази для вираження своїх думок, емоцій чи ідей. Хід гри: визначте тему подорожі, наприклад, «У країну Пригод» або «Підводний світ слів.» Кожна зупинка на подорожі представляє нове завдання чи тему для обговорення. Учасники повинні використовувати певні слова чи вирази, пов'язані з темою кожної зупинки. Сприяйте творчому вираженню думок та ідей під час гри, стимулюйте учасників до використання різноманітних слів та розширення свого словникового запасу. Встановіть систему оцінювання за активність, оригінальність слів чи спосіб вираження. Можна використовувати нагороди для стимулювання участі. Ця гра сприяє розвитку комунікативних навичок, розширенню словникового запасу та стимулює творчий підхід до висловлювання думок.

Гра «Мовні казки» - це захопливий метод для розвитку та вдосконалення мовленнєвих навичок учнів. Основна ідея полягає в тому, щоб створювати спільну казку або розповідь, в якій кожен учасник додає свій внесок, використовуючи певні мовні елементи або конструкції. Хід гри: визначте тему чи сюжет казки, яку

учасники будуть створювати. Наприклад, «Пригоди в Країні Словників» чи «Мовна Феєрія.» Почніть історію зі стартового речення, яке визначається гравцем чи вчителем. Наприклад, «В один прекрасний день у мовному королівстві...» Кожен учасник додає до казки свій внесок, обов'язково використовуючи певні мовні конструкції чи слова, які визначені заздалегідь. Сприяйте творчому вираженню та співпраці між учасниками. Можливо, дозвольте їм вносити зміни до сюжету та персонажів, але зберігайте спрямованість на розвиток мовленнєвих навичок. Гра триває до того моменту, коли всі учасники внесуть свій внесок. Завершіть історію в логічний спосіб.

Гра «Мовні казки» сприяє розвитку творчого мислення, розширенню словникового запасу та вдосконаленню навичок виразного мовлення.

Також ми повторно використали завдання з додатку Г, але подали їх в ігровій формі. (Додаток Д) Порівняємо отримані результати групи 1(за традиційною системою) та групи 2 (експериментальна).

1. Будування речень: Ігрові елементи сприяли творчому підходу до створення речень, використанню різних слів та структур.
2. Розповідь про картину: учні з експериментальної групи більш ініціативні та здатні розширювати свої відповіді завдяки ігровим стимулам.
3. Поетична творчість: заохоченість ігровими елементами сприяє творчому написанню віршів та використанню більш різноманітних мовних засобів.
4. Виконання ігрового завдання: високий рівень взаємодії та спілкування, оскільки ігри сприяють комунікативній вправності.
5. Розв'язання проблемної ситуації: учні з цієї групи демонструватимуть кращі навички комунікації та обговорення різних точок зору.

Отже бачимо, що використання ігор на уроках мови та читання в 3 класі сприяє розвитку мовленнєвих навичок, покращенню граматичного розуміння та створює сприятливу атмосферу для активного навчання. Отримані результати опитування вказують на те, що ігрові технології є ефективними для розвитку мовно-мовленнєвої компетентності учнів. Також , що ігри на уроках української мови та літератури

мають позитивний вплив на учнів, роблячи уроки цікавішими та сприяючи розвитку їхніх мовленнєвих навичок.

Висновки до розділу 2

Експериментальна методика використання ігрових технологій як засобу формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових класів виявила важливі аспекти вдосконалення мовних навичок та стимулювання творчого мислення.

Під час експерименту використано різноманітні ігри, спрямовані на розвиток мовленнєвих навичок. Результати дослідження підтвердили, що використання ігор позитивно впливає на формування мовної компетентності учнів. Учасники експерименту продемонстрували покращення у здатності будувати складні речення, використовувати різноманітні граматичні конструкції та ефективно виправляти помилки у своєму мовленні.

Використання ігрових технологій сприяло активізації учнів під час уроків, підвищило рівень їх самостійності та сприяло розвитку критичного мислення. Крім того, учні проявили більше емоційності та творчості у процесі навчання.

Зазначені результати свідчать про те, що використання ігор є ефективним методом для покращення мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових класів, сприяючи цікавій та ефективній формі навчання.

Експеримент показав, що ігрові технології — це не просто розвага, а потужний інструмент для розвитку мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових класів. Граючи, діти не лише навчаються будувати складні речення та використовувати граматичні конструкції, а й розвивають свою творчість та критичне мислення. Використання ігор на уроках стає ключовим елементом, який зробиє процес навчання цікавим та ефективним. Поширюйте цей підхід для сучасного та захопливого навчання мови!

ВИСНОВКИ

Здійснюючи дослідження за поставленими завданнями, ми отримали глибоке розуміння процесу формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкової освіти за допомогою ігрових технологій. Визначивши сутність мовної та мовленнєвої компетентності, ми звернули увагу на те, як дидактичні ігри можуть стати ефективним інструментом для досягнення цієї мети.

Аналізуючи літературу, ми визначили ключові принципи та підходи до використання ігор у навчанні, що дозволяє розробити конкретні ігрові сценарії для формування мовно-мовленнєвої компетентності. Розкривши особливості застосування дидактичних ігор на уроках української мови, ми виявили їхню потужну здатність до залучення учнів та створення мотивації для вивчення мови.

Впровадження ігрових технологій у контексті навчання української мови в початкових класах показало відмінні результати. Учні, залучені до дидактичних ігор, виявили більшу зацікавленість, активність та рівень засвоєння мовних навичок порівняно з традиційними методами.

Перш за все, використання ігор на уроках мови активізує учнів, забезпечуючи їхню активну участь та зацікавленість у навчанні. Саме ця активність веде до інтенсивного використання мовленнєвих навичок у різноманітних ситуаціях. В процесі взаємодії в ігровому середовищі учні мають можливість виражати свої думки, спілкуватися, та вирішувати завдання, що сприяє розвитку комунікативної компетентності.

Другим ключовим аспектом є креативний розвиток мовлення. Ігри створюють учням можливість експериментувати з мовними конструкціями, формувати висловлювання, та розширювати свій лексичний запас. Ігрові вправи, спрямовані на створення текстів чи виразного висловлення думок, розкривають творчий потенціал учнів та стимулюють їх виявлення унікального стилю мовлення.

Третє значуще відкриття полягає в інтеграції ігрових технологій для розвитку мовленнєвої компетентності. Застосування цих технік у початковій освіті надає можливість учням не лише вивчати мову, але і використовувати її в різноманітних контекстах. Групова робота, взаємодія з партнерами та розв'язання завдань в ігровій

формі допомагають учням відчутти себе активними учасниками мовного спілкування.

Загальний висновок дозволяє стверджувати, що використання ігор у формуванні мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкової освіти є насиченим, ефективним і перспективним напрямком навчання. Такий підхід не лише поліпшує рівень мовних навичок, а й робить навчання цікавим та захопливим для учнів, сприяючи їхньому повноцінному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Naurok. «Дидактичні ігри на уроках української мови». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naurok.com.ua> (Дата звернення: 03.08.2023).
2. Urok-UA. «111 дидактичних ігор на уроках української мови». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://urok-ua.com> (Дата звернення: 06.08.2023).
3. Азаровська Г.О. «Формування комунікативних умінь молодших школярів на уроках з української мови». Початкова школа. 2005. № 10.
4. Артемова Л.В. «Вчися граючись». Метод. посіб. К.: Знання, 2000. 257 с.
2. Баранова Н., Коцур Н. «Дослідницька та експериментальна діяльність в умовах НУШ». Початкова школа. 2019. № 9.
3. Басиста Л.С. «Ігри на уроках української мови». Вивчаємо українську мову та літературу. 2012. № 30.
4. Бех І.Д. «Психологічні особливості навчальної діяльності школярів». Початкова шк. 1982. № 4. С. 53-57.
5. Біляєв О.М. «Методика мови як наука». Дивослово. 2002. № 11. С. 20–24.
6. Бондаренко Н.В. «Методи навчання української мови крізь призму компетентнісного підходу». Дивослово. 2013. № 12. С. 2–7.
7. Ванжура Л.Е. «Як розвивати комунікативно-мовленнєві здібності учнів». Початкова школа. 2006. № 12.
8. Вашуленко М., Дубовик С. «Методичні рекомендації до роботи за новим підручником «Українська мова», 2 клас». Початкова школа. 2019. № 7.
9. Вашуленко М., Дубовик С. «Тематично-календарне планування з української мови, 2 клас». Початкова школа. 2019. № 8.
10. Вашуленко М., Дубовик С. «Формування в учнів початкових класів дослідницьких умінь на матеріалі програмового курсу української мови». Початкова школа. 2020. № 3. № 4.
11. Вашуленко М.С. «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». К. : Видавничий дім «Основа», 2019. 192 с.

12. Вашуленко М.С. «Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб». К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
13. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі. Метод. посіб. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
14. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посібник. К.: Освіта, 2006. 280 с.
15. Вашуленко М.С. Українська мова та читання: підруч. Для 3 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Освіта, 2020. 160 с.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусела. Київ: Перун, 2004. 1440 с.
17. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., випр. і допов. Київ : Знання, 2008. 568 с.
18. Вільчинська Т., Федорович Л. Буква «Ш» усіх вітає – їх аж дві шипшина має. Бінарний урок у 1-му класі. Учитель початкової школи. 2020. № 1. С.26–28.
19. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Підруч. Х. Видавничий дім «Основа», 2012. 255 с.
20. Гойда Т. Урок навчання грамоти (читання), 1 клас (за підручником К. Пономарьової «Українська мова. Буквар». 1 клас. Частина 2). Початкова школа. 2020. № 9.
21. Голобородько К.Я. Інтелектуальні ігри на уроках української мови та літератури Підруч. Х: Видавничий дім «Основа», 2006. 230 с.
22. Горошкіна О. М. Сучасний урок української мови: від планування до проведення: метод. посіб. Харків, 2010. 111 с.
23. Григорій. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості.
24. Гримак А.В. Ігрові технології навчання на уроках української мови та літератури. Метод. посіб. – Т, 2015. 130 с.
25. Гудзик І.П. Розвиток комунікативної компетенції на уроках читання. Початкова школа. 2004. № 11.
26. Державний стандарт початкової освіти. Нормативний документ. - К.: Кабінет Міністрів України, 2018. 87 с.

27. Державний стандарт початкової освіти. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР», 2018. С. 92–121.
28. Державний стандарт початкової освіти. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. С. 92–122.
29. Донченко Т.К. Уроки мови мають стати уроками словесності. Початкова школа. 2005. № 4.
30. Дороз В. Ф. Сучасний урок української мови в парадигмі компетентнісного підходу: здобутки та перспективи. Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах. 2011. № 6. С. 4–10.
31. Захарійчук М. Особливості роботи за навчально-методичним комплектом з української мови до підручника «Українська мова та читання. 3 клас. Частина 1» (автор М. Д. Захарійчук). Початкова школа. 2020. № 9.
32. Захарійчук М. Українська мова та читання: підруч. Для 3 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Грамота, 2020. 160 с.
33. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка ; за заг. ред. Н. В. Гудими. Кам'янецьПодільський : Друк-сервіс, 2018. 166 с.
34. Кистанчук Н. Урок-казка з української мови в 1 класі. Початкова школа. 2020. № 9.
35. Коваль Г., Деркач Н., Наумчук М. Методика викладання української мови. Навч. посіб. Т. : Астон, 2018. 287 с.
36. Коваль, Г. П., Суржук Т.Б. Методика викладання української мови: рек. до виконання наук.-дослідної тематики: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 368 с.
37. Колодич О.Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності. Педагогіка і психологія. 2004. №4.
38. Концепція «Нова українська школа». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2016 р. URL (дата звернення: 17.01.2021).

39. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: 1989.
40. Котик Т.М. Методика навчання української мови в початковій школі. посіб. -Івано-Франківськ, 2015. 295 с.
41. Котик Т.М. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів дистанційної форми навчання спеціальності «Початкова освіта». Івано-Франківськ, 2015. 295 с.
42. Крайнова Ж.М. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях рідної мови. Початкова школа. 2003.№ 11.
43. Курило В., Остроуменко А. Створення успішного освітнього середовища для гармонійного розвитку молодшого школяра. Початкова школа.2019. № 2.
44. Куріпта В. У грі вивчати букви веселіше. Урок пройде цікаво і жвавіше. Ігри з навчання грамоти у 1-му класі. Учитель початкової школи. 2020. № 1. С.32–35.
45. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2- ге вид.: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
46. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2015. 560 с.
47. Луговий В.І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс Вища освіта України. Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Метод. посіб. К.: Гнозис, 2009. 230 с.
48. Мелешко Л.В. Навчальна гра як засіб розвитку комунікативних здібностей учнів на уроках української мови. Метод. посіб. Ж. ЖДУ ім. І.Франка, 2014. 160 с.
49. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С.Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
50. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Н. М. Бібик. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
51. Новий тлумачний словник української мови: у 2-х томах. Т. 2. За ред. В. В. Яременка. Київ : Аконтіт, 2001. 911 с.

52. Пентиліук М. І. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. Українська мова і література в школі. 2010. № 2. С. 2–5.
53. Пентиліук М. І. Мовна особистість учня в перспекції мовленнєвого спілкування. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. Київ : Ленвіт, 2011. с. 256.
54. Пентиліук М. І., Горошкіна О. М., Нікітіна А. В. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. Українська мова і література в школі. 2006. № 1. С. 15–20.
55. Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовно-мовленнєвій освіті молодших школярів. Початкова школа. 2019. № 6.
56. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. Київ, 2004. С. 66–72.
57. Пономарьова К. І. Українська мова та читання: підруч. Для 3 класу закладів загальної середньої освіти К.: Оріон, 2020. 160 с.
58. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови методичний посібник. Київ КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
59. Пономарьова К. Особливості навчання української мови в 3 класі. Початкова школа. 2020. № 9.
60. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : модульний курс : посіб. для студентів. За ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
61. Притулик Н.В. Проблема формування українського комунікативного мовлення. Рідні джерела. 2001. №3.
62. Притулик Н.В. Формування комунікативних умінь першокласників у процесі навчання грамоти. Рідні джерела. 2002. № 2.

63. Розвивальні ігри на уроках української мови у 2 класі. Naurok. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naurok.com.ua> (Дата звернення: 09. 07. 2023).
64. Савченко О. Закон України «Про освіту»: коментар у контексті проблем реформування початкової освіти. Початкова школа.2018. № 1.
65. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн. К. : Грамота, 2012. 504 с.
66. Савченко О.Я. Українська мова та читання: підруч. Для 3 класу закладів загальної середньої освіти К.: Оріон, 2020. 160 с.
67. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
68. Словник української мови (СУМ) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://sum.in.ua/s/kompetentnistj> (Дата звернення: [ваша дата звернення]).
69. Собко В. Мова єдина у кожного з нас, будемо вивчати її повсякчас. Виховання інтересу до рідного слова. Учитель початкової школи. 2020. № 7–8.
70. Сухомлинський В.О. “Серце віддаю дітям”. Метод. посіб. К., 1960. 420 с.
71. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас
72. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас
73. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас
74. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас
75. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. К. : Видавництво «Світоч», 2019. С. 114 – 125. С.244–254.
76. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР», 2018. 240 с.
77. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 548 с.
78. Трофіленко В. Робота над розвитком мовлення учнів – важлива складова мовленнєвої компетентності. Початкова школа.2019. № 7.

79. Українська мова з методикою навчання в початкових класах [Текст] : інтегрований курс / А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук, Г. О. Дорош [et al.] ; за заг. ред. А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук. Вид. 3-тє, переробл. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2011. 264 с.

80. Уляницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації. Початкова школа. 2006. № 9. С. 27-28.

81. Хуторської А. В. Ключові освітні компетентності. URL : <http://ru.osvita.ua/school/theory/2340/> (дата звернення : 07.09.2020)

82. Щербань П.Н. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі. Початкова школа. 2005. № 9.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета вчителя

1. *Дайте визначення поняття «мовна компетентність»?*

2. *Дайте визначення поняття «мовленнєва компетентність»?*

3. *Які методи, засоби, технології Ви найчастіше застосовуєте для формування мовно-мовленнєвої компетентності учнів на уроках?*

4. *Як часто на уроках української мови та читання Ви використовуєте ігрові технології?*

А) часто;

Б) не часто;

В) ніколи не використовую.

4. *На Вашу думку чи є ігрові технології одним з ефективних методів підвищення рівня мовно- мовленнєвої компетентності учнів?*

А) ефективні;

Б) не ефективні.

5. *Які ігрові вправи для розвитку мовно-мовленнєвої компетентності Ви знаєте?*

6. *Оберіть чим Ви користуєтесь під час підготовки до гри?(можливо декілька відповідей)*

А) Підручником;

Б) Інтернет джерелами (соц. мережі, підбіркою ігор з інтернету)

В) Розробками інших вчителів

Г) Готовими конспектами

Д) Власною фантазією

7. *Визначте позитивні та негативні моменти використання ігрових технологій на уроках української мови та читання.*

Позитивні: _____

Негативні: _____

Додаток Б

Опитувальник для дітей

1. **Яка гра на уроці української мови вам найбільше подобається?**
 - a) Гра «Магазин слів»
 - b) Рольова гра «Лікарня»
 - c) Гра «Складаємо речення»
 - d) Інша (вказати) _____
2. **Чи допомагає вам гра легше розуміти нові слова та вивчати мовленнєві навички?**
 - a) Так
 - b) Ні
 - c) З трошки
3. **Які слова ви вивчили, граючи в «Шкільний театр»? (Якщо проводилася гра «Театралізація»)**

4. **Чи ви вважаєте, що ігри роблять уроки української мови та літератури цікавішими?**
 - a) Зовсім не цікаво
 - b) Трошки цікавіше
 - c) Дуже цікаво
5. **Яка гра вам допомогла найбільше покращити вашу українську мову?**
 - a) Гра «Подорож словами»
 - b) Гра «Мовні казки»
 - c) Інша (вказати)
6. **Чи хочете ви грати в ігри на уроках української мови ще більше?**
 - a) Так, завжди!
 - b) Не зовсім
 - c) Якщо це буде цікаво
7. **Як ви вважаєте, чому важливо використовувати ігри на уроках української мови та літератури?**

Додаток В

Уче нь 7	Уче нь 6	Уче нь 5	Уче нь 4	Уче нь 3	Уче нь 2	Уче нь 1	С- сформовано Ч- частков о сформовано Н-не сформовано	Критерії оцінки
							Рівень сформованості	Активність, самостійність у виконанні завдань
								Вміння давати правильну відповідь на питання
								Уміння правильно будувати словосполуче ння, речення, тексти
								Знаходження та виправлення помилки у мовленні або в тексті
								Правильно вживати різноманітні граматичні конструкції

**Додаток
Г
Завдання для
дітей
(група 1,
контрольна)
Завдання 1.
Будуємо
речення.
Створи
речення
на тему
«Моя
улюблена
пора
року»,
включаючи
слова
«квіти»
та
«грайли
вий».**

Завдання 2. Розповідь про картину.

Придумай свою історію за цим малюнком. Розкажи, як герої потрапили у цю ситуацію, як вони вирішують свої проблеми та як проводять час разом.

Завдання 3. Поетична творчість.

Напиши вірш про свого улюбленого тваринку. Розкажи про його звички, як він грає та як ви проводите час разом.

Завдання 4. Виконання ігрового завдання.

Ваша мета - обмінятися товарами з іншими учнями, щоб отримати картку з написом яблуко. Під час обговорення можна використовувати різні мовні конструкції, наприклад, «Чи можна обміняти яблуко на книгу?» або «У вас є м'яч? Я хочу обмінятися його за ліпшу іграшку.»

Пояснення: Учні отримують будь яку картку з написом предмета. У кожного учня є завдання в кінці гри отримати вказану картку. Учні мають спілкуватися, домовлятися та взаємодіяти, щоб успішно виконати завдання.

Завдання 5. Розв'язання проблемної ситуації.

Вам з однокласниками треба обрати найцікавіший навчальний предмет.

Питання:

Які можуть бути різні точки зору на цю ситуацію?

Які аргументи можна привести на користь кожного предмета?

Як ви вирішили б цю проблему, якби вам довелося обрати?

(Учні повинні висловити свої думки, враховуючи різні точки зору та аргументи.)

Додаток Д

Завдання для дітей

(група 2, експериментальна)

Завдання 1. Зачароване речення.

Уяви себе маленьким чарівником слів. Використовуй слова «сонце», «дерево» та «радісний», щоб створити закляття у вигляді речення!

Завдання 2. Острів фантазій.

Ти потрапив на острів, який ти бачиш на малюнку. Розкажи, хто живе на цьому острові, які пригоди їх чекають та як вони проводять свій час.

Завдання 3. Подорож у Країну Казок.

Твій вірш – це квіток у Країну Казок.

Користуючись словами, опиши свою казкову країну у вигляді вірша.

Завдання 4. Подорож до Казкового Острова.

Кожен учень отримує картку з персонажем (принцеси, лицарі, чаклуни, дракони тощо). Завдання: «Сьогодні ви вирушаєте у захопливу подорож до Казкового Острова. Ваше завдання – розповісти (по черзі) історію, яка станеться, коли всі ці казкові персонажі зустрінуться на острові.» (Кожен учень може доповнити частину історії, звертаючись до інших учнів та їхніх казкових персонажів.)

Завдання 5 «Майстер думки»

Ви стали «Майстрами думок» і повинні виготовити свій власний «Майстер-план» для вирішення ситуації (на аркуші паперу). Ви маєте можливість змінити правила обіду в школі. Які зміни ви запропонуєте?

(Після того, як всі учні закінчать, проведи «Виставку Майстрів думок», де кожен учень представляє свій варіант рішення ситуації. Гравці можуть отримати «Оцінки Майстра» від своїх товаришів за оригінальність, креативність та обґрунтування своїх виборів.)